

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з наукової роботи

Українського державного університету імені

Михайла Драгоманова

доктор фізико-математичних наук, професор

Григорій ТОРБІН

«Березня» 2025

ПРОГРАМА

вступного випробування зі спеціальності
для абітурієнтів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
для здобуття наукового ступеня «Доктор філософії»
галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
спеціальності В8 Богослов'я

Київ – 2025

Програма вступного іспиту до аспірантури для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (докторів філософії (PhD)): галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки; спеціальність: В8 Богослов'я; / Бондаренко В.Д., Чорноморець Ю.П., Остапчук Г.О., Целковський Г.А. УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. 10 с.

Розробники програми:

Віктор БОНДАРЕНКО, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства;

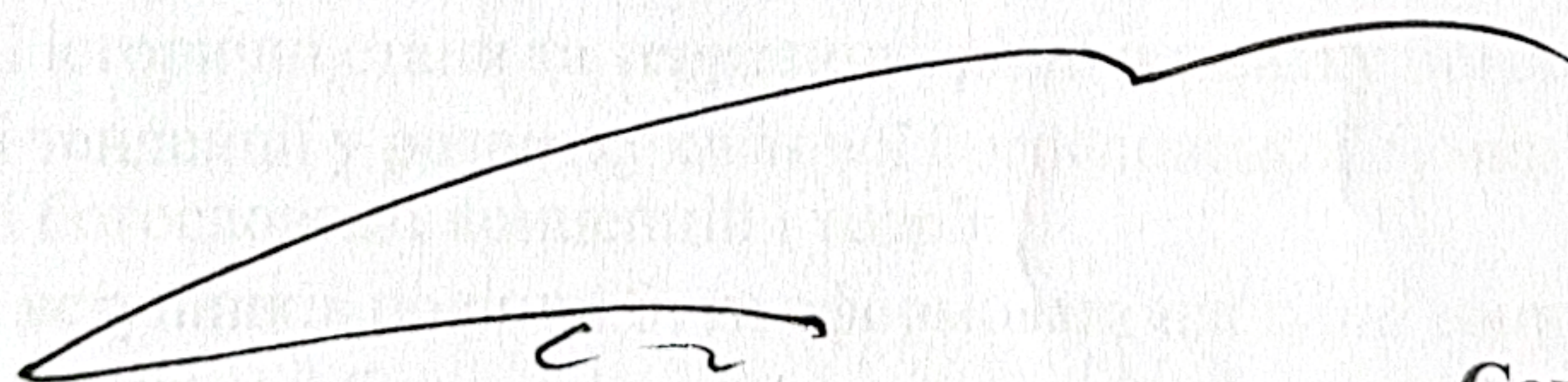
Юрій ЧОРНОМОРЕЦЬ, доктор філософських наук, професор, професор кафедри богослов'я та релігієзнавства;

Галина ОСТАПЧУК, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства.

Геннадій ЦЕЛКОВСЬКИЙ, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства.

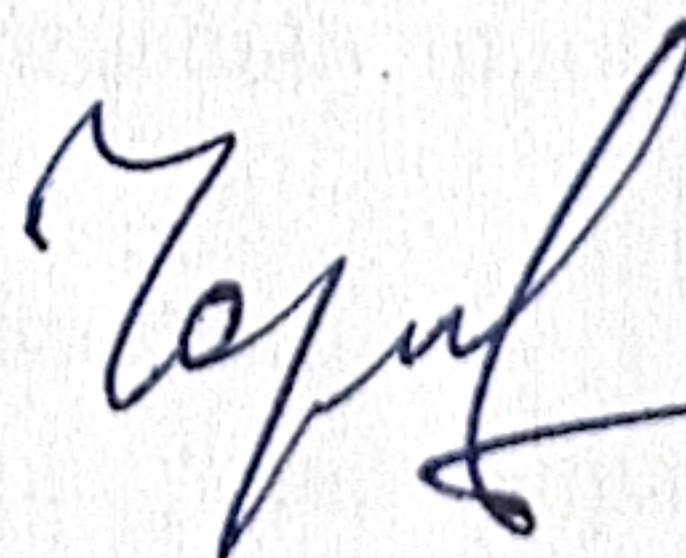
Рекомендовано Вченою радою Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова (Протокол № 8 від 26 березня 2025 р.)

Директор інституту

Сергій РУСАКОВ

Гарант освітньо-наукової програми

Юрій ЧОРНОМОРЕЦЬ

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

В програмі визначені основні питання теорії, методології та методики загального курсу богослов'я як науки і навчальної дисципліни, який спрямований на розширення та поглиблення знань абітурієнтів щодо основних положень теорії вивчення богословських питань, специфіки богословських досліджень, та основних богословських підходів. З цією метою акцентується увага на основних питаннях, що входять до екзаменаційних білетів з богослов'я у контексті богословського знання, а також на розроблених критеріях оцінки знань абітурієнтів, виявлених під час екзамену. Таким чином, в програмі представлений широкий обсяг матеріалу як в філософському, історичному й культурологічному плані, так і розглядаються особливості богословського підходу в дослідженні релігійних явищ; його відмінність від релігієзнавчого вивчення релігій; структурний поділ богослов'я; загальна характеристика його дисциплінарних утворень.

У вступників мають бути сформовані наступні практичні навички:

- вони повинні оволодіти спеціальною богословською термінологією, категоріально-понятійним апаратом;
- опанувати методику прочитання спеціальної богословської літератури, священних текстів;
- засвоїти вміння вести богословський та міжрелігійний діалог в цілому;
- досягнути потреби в реалізації філософської культури, принципів толерантності в процесі професійної діяльності.

При цьому вступники мають знати наступне:

- об'єкт, предмет, методи та наукові завдання богослов'я;
- основні положення богословських теорій;
- особливості сприйняття та розуміння найбільш репрезентативних богословських традицій, акцентуючи при цьому на виявленні їх впливу на формування віровчення віроповчального, культового та інституціонального компонентів;
- основні історичні етапи та теоретичні рівні розвитку богослов'я;
- сучасні тенденції у розвитку світової богословської думки;
- основні богословські концепції і теорії.

На основі цих знань у вступників повинні бути сформовані наступні вміння:

- виокремлювати особливості та характерні риси богослов'я як науки і навчальної дисципліни;
- дефініювати основні поняття та підходи богословської науки;
- осмислювати та розрізняти богословську проблематику основних етапів розвитку богословської думки;
- аналізувати різні богословські системи;
- характеризувати першоджерела та провідні праці в тематиці богослов'я;
- опанувати знання про основні богословські концепції і теорії, проводити між ними розрізнення і зв'язки.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ НА ВСТУПНОМУ ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ

За шкало ю універс итету	Визначення	Характеристика відповідей вступника на питання теоретичного змісту
0-59 бали	Низький (незадовільно)	Вступники, які виявили прогалини в знаннях основного програмного матеріалу, припустилися принципових помилок у виконанні завдань, передбачених програмою. Як правило, оцінка “незадовільно” виставляється слухачам, які не здатні продовжувати навчання або розпочати професійну діяльність по закінченні навчання без додаткових занять за відповідною програмою.
60-69 балів	Задовільний	Вступники, які виявили знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і професійної роботи, здатні виконувати завдання навчальної програми і знайомі з основною літературою, що рекомендована програмою. Як правило, оцінка “задовільно” виставляється вступникам, які допустили незначні огріхи у відповідях при складанні іспиту чи при виконанні екзаменаційних завдань, але мають необхідні знання і спроможні з допомогою викладача виправити допущені помилки. Оцінка «задовільно» виставляється вступникам, які за умов ознайомлення із загальними положеннями дисципліни допускають логічні помилки у висвітленні її проблемних аспектів, але при цьому виявляють здатність виправляти допущені помилки за допомогою викладача.
70-89 балів	Достатній	Вступники виявляють повне знання програмного матеріалу, успішно виконують завдання навчальної програми, засвоїли зміст основної рекомендованої літератури. Вступники здатні вільно оперувати основними та сучасними поняттями та категоріями, здійснювати порівняльну характеристику основних концепцій та методологічних напрямів, але при цьому відчувають труднощі в творчому переосмисленні засвоєних знань, синтезуванні повних самостійних висновків та узагальнень.
90-100 балів	Високий (відмінно)	Вступником продемонстровано повний, розгорнутий, вичерпний викладу змісту питання білету; показано творчі здібності у процесі викладу проблеми; проаналізовано увесь необхідний для викладу проблеми перелік категорій; засвідчено вміння користуватися методами богословського та філософського дослідження; розуміння наявний у сучасному релігійному бутті кола проблем та окреслено шляхи їхнього вирішення.

Тривалість підготовки до усної відповіді на фаховому випробуванні може становити 30-40 хвилин.

Максимальна кількість набраних балів при фаховому випробуванні та правильних відповідях на всі завдання - 100.

Студентам забороняється заходити до аудиторії, в якій проводиться екзамен, після 30 хвилин з початку його проведення. Студентам не дозволяється залишати екзаменаційну аудиторію протягом перших 30 хвилин іспиту, за винятком, якщо вони завершили всі передбачені іспитом процедури і на цій підставі отримали дозвіл екзаменатора.

Студентам забороняється брати до екзаменаційної аудиторії будь-які книжки, зошити, папери, а також портфелі, сумки, інші речі, в яких ці книжки або папери можуть знаходитися.

Будь-який студент, який здійснив:

а) спробу занести ці речі до екзаменаційної кімнати або ж скористатися цими матеріалами під час іспиту

б) спробу отримати безпосередньо чи опосередковано допомогу іншого слухача, або допомогти іншому студентові буде позбавлений права складати іспит. На вимогу екзаменатора студент повинен терміново залишити екзаменаційну аудиторію.

Під час проведення іспиту студентам забороняється спілкуватися одним з одним. Всі питання з'ясовуються через екзаменатора.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СПІВБЕСІДИ

Фахова комісія аналізує результати співбесіди методом експертної оцінки й колегіально приймає рішення: про «рекомендовано до зарахування» або «не рекомендовано до зарахування».

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

Богослов'я як наука. Основні завдання богослов'я, її дисциплінарна структура. Джерела богословського знання згідно із православною, католицькою, протестантською богослов'ям. Природна або філософська богослов'я, її апологетичне і наукове значення. Біблія та її роль в богослов'я. Твори святих отців та їх роль у богослов'я. Вчення церков і богослов'я. Соціальне вчення церков: минуле і сучасність. Біблеїстика як наука. Сучасний стан біблеїстики. Історія біблеїстики. Патристика як наука. Докази існування Бога. Християнський персоналізм у вченні про Бога, людину, спасіння. Богослов'я і філософія. Богослов'я і природничі науки. Богослов'я і гуманітарні науки. Богословське осмислення історії. Богослов'я про природу релігії та специфіку Одкровення. Богословські вчення про Церкву: історія і сучасність. Богословські вчення про спасіння. Богослов'я про співвідношення віри і розуму. Богослов'я про людину, її природу та призначення. Богословські ідеї Пятикнижжя Моїсея. Богословські ідеї книг Пророчих. Теолонічні ідеї книг Повчальних. Богословські ідеї Історичних книг Біблії. Богословські ідеї книги Псалмів. Богословські ідеї синоптичних Євангелій. Богослов'я Євангелія від Івана. Богословські ідеї книги Діянь Апостолів. Богослов'я апостола Павла. Богослов'я книги Одкровення ап. Івана. Богослов'я донікейської патристики: Іустин Філософ, Татіан, Клімент Олександрійський, Тертуліан. Богослов'я донікейської патристики: Іриней Ліонійський. Богослов'я донікейської патристики: Ориген. Богослов'я Афанасія Великого. Богослов'я каппадокійців. Богослов'я Йоанна Золотоустого. Богослов'я Августина. Богослов'я Ареопagitик. Богослов'я Максима Сповідника. Богослов'я Йоанна Дамаскіна. Богослов'я Григорія Великого. Богослов'я ранньої схоластики. Богослов'я Томи Аквіната: співвідношення віри та розуму. Богослов'я Томи Аквіната: вчення про Бога. Богослов'я Томи Аквіната: загальна характеристика. Богослов'я Вільяма Оккама. Богослов'я Мартіна Лютера. Богослов'я Реформації та Контреформації. Богослов'я Григорія Палами. Богослов'я Ф.Шлейєрмахера. Ліберальна протестантська богослов'я: загальна характеристика. Неотомізм. Богослов'я С.Кіркегора. Богослов'я Карла Барта. «Нова богослов'я» в католицизмі. А.де Любак, К.Раннер, Г.У. фон Бальтазар. Академічна православна богослов'я до 1917 року. Богослов'я і російська релігійна філософія. Богослов'я Г.В. Флоровського і ідея неопатристичного синтезу. Богослов'я В.Н.Лоського, Х.Янараса, І.Зізілулуса. Сучасний стан православної богослов'я. Сучасний стан католицької богослов'я. Сучасний стан протестантського богослов'я. Історія та сучасний стан філософської богослов'я. Історія та сучасний стан літургійного богослов'я. Історія Церкви як наукова дисципліна: проблематика, розвиток, сучасний стан. Значення канонічного права в традиційній та сучасній богослов'я. Сучасні дискусії про природу Церкви та її відношення до світу. Християнська богослов'я в часи постмодернізму. Перспективи християнської богослов'я в третьому тисячолітті. Сучасна богослов'я про екуменізм та його перспективи. Сучасна філософська методологія в богослов'я: екзистенціалізм. Сучасна філософська методологія в богослов'я: феноменологія. Сучасна філософська методологія в богослов'я: герменевтика.

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

**Вступний іспит
ІІІ освітньо-науковий рівень**

**освітній ступінь «Доктор філософії»
спеціальність В8 «Богослов'я»**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Богослов'я як наука.
2. Богословські ідеї Пятикнижжя Моїсея.
3. Богослов'я Ф. Шлейермахера.

Проректор з наукової роботи

Григорій ТОРБІН

Гарант освітньої програми

Юрій ЧОРНОМОРЕЦЬ

Завідувач відділу
аспірантури та докторантури

Ксенія БОДНАР

6. ПЕРШОДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамович С. Біблія та формування сакрального простору європейської митецької культури / Семен Абрамович. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 152 с.
2. Антоній Сурожский мит. Человек перед Богом. — М.: Практика, 2006. — 348 с.
3. Барт К. Мгновения. — М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2006. — 160 с.
4. Баттіста М. Філософія релігії і теодицея / Баттіста Мондін. — К., 2010. — 208 с.
5. Беляев Л.А., Мерперт Н.Я. От библейских ценностей к христианским. — К., 2007. — 392 с.
6. Бонхёффер, Д. Следуя Христу. — М: Бук Чембэр Интернэшнл, 1992. - 260 с
7. Браун Р. 101 вопрос и ответ о Библии [Пер. з англ. Н. Безбородової, Е. Когена] / Рэймонд Браун. — К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. — 264 с.
8. Ван Парейс М. Вопросы отца твоего... Исследования святоотеческой мысли [Пер. з фр.] / Михайл Ван Парейс. — К.: Дух і Літера, 2013. — 592 с.

9. Ванье Ж., Хауэрвас С. Жить мирно среди насилия [Пер. з англ. А. Черняка] / Жан Ванье, Стэнли Хауэрвас. – К.-М.: ДУХ і ЛІТЕРА, МХК «ОСАННА», 2015. – 136 с.
10. Вилкен Роберт. – Львів: Видавництво УКУ, 2015.
11. Войтыла К. Любовь и ответственность. - М., 1993.
12. Гече Г. Библийские истории. - М., 1988.
13. Гертих В. Віра і дія [Пер. з пол. Ірини Єрмак] / Войчех Гертих. – К.: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2014. – 352 с.
14. Головащенко С.І. Історія християнства: курс лекцій / Сергій Іванович Головащенко. – Київ : Либідь, 1999. – 352 с.
15. Детство в християнській традиції і сучасній культурі [Уклад. К. Б. Сігов]. – К.: Дух і літера, 2012. – 576 с.
16. Енцикліка Fides et Ratio Святішого Отця Івана Павла II до єпископів Католицької Церкви про співвідношення віри й розуму. - Київ-Львів, 2000.
17. Жицінський Ю. Бог постмодерністів / Юзеф Жицінський. – Львів: Видавництво УКУ, 2004. – 220 с.
18. Журне Ш. Християнські вимоги в політиці [Пер. з фр.] / Шарль Журне. – К.: Дух і літера, 1998. – 465 с.
19. Закон України “Про свободу совісті та релігійні організації”. К., 1991.
20. Казанова Х. По той бік секуляризації. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби [Пер. з англ. Олексія Панича] / Хосе Казанова. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2017. – 264 с.
21. Карло Д. Н. Педагогіка невинної боли / Дон Ньйоккі Карло. – Київ-Харьков: Дух і Літера, «Видавець Савчук О.О.», 2016. – 160 с.
22. Компендіум соціальної доктрини церкви. – К.: Кайрос, 2008. — 552 с.
23. Конгар І. Дев'ять століть спущено. Заметки о Восточной схизме / Пер. с фр. — Київ, «Дух і Літера», 2011. – 168 с.
24. Конституція України. К., 1997. Ст. 34, 35.
25. Кох К. Християни в Європі. Нові шляхи передавання віри. Пер. з нім. / Курт Кох. – К.: Дух і Літера, 2013. – 216 с
26. Краткая история православной церкви в Западной Европе в XX веке [Сборник статей под ред. К. Шайо]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2015. – 256 с
27. Крисаченко В.С. Українознавство: хрестоматія-посібник. - К., 1996.
28. Лосский Н. Ценность и бытие: Бог и Царство Божие как основа ценностей. - Париж: YMCA Press, 1991.
29. Любак А. Роздуми про Церкву / Анрі де Любак. – К.: Дух і літера, 2010. – 500 с
30. Майнарді А. Встреча с братом. Християнське предання між Сходом і Заходом / Адальберто Майнарді. – К.: Дух і літера, 2012. – 304 с.
31. Мануссакіс Д. П. Бог після метафізики. Богословська естетика [Пер. з англ. Д. Морозової] / Джон Пантелеймон Мануссакіс. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2014. – 416 с.

32. Маринович М. Українська ідея і християнство, або Коли гарцюють кольорові коні апокаліпсису / Мирослав Маринович. – К.: Дух і літера, 2003. – 544 с.
33. Москалик Я. Нарис христологічної доктрини христологія / Я. Москалик. – Львів: ЛБА, 1998. – 88 с.
34. Наваррія Д. Символическая антропология. Человек религиозный и его опыт священного / Давиде Наваррія. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 376 с.
35. Напюрковський С. Ц. Як займатися теологією / Станіслав Целестин Напюрковський OFMConv ; пер. з пол. К. Рассудіної – К. : Ін-т релігійних наук св. Томи Аквінського, 2010. – 240 с.
36. Нембріні Ф. От отца к сыну. Пер. з італ. / Франко Нембріні. – К.: Дух і літера, М.: Духовная библиотека, 2013. – 264 с.
37. Образование и семья в постатеистических обществах. Уклад. К. Сігов. – К.: Дух і літера, 2003. – 282 с.
38. Основы социальной концепции Украинской Православной Церкви. – К.: Інформ.-изд. Центр УПЦ, 2002.
39. Панченко П. Релігійні конфесії в Україні.
40. Пелікан Я. Кому ж належить Біблія? Історія Святого Письма крізь століття. Пер. з англ. / Ярослав Пелікан. – К.: Дух і літера, 2011. – 392 с.
41. Пельтьє А.-М. Библейские чтения. У истоков европейской культуры / Анн-Марі Пельтьє. – К: Дух і Літера – 2014. – 456 с.
42. Пельтьє А.-М. Християнство та жінки. Двадцять століть історії. Пер. з фр. Я. Вестель і Д. Морозової / Анн-Марі Пельтьє. – К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 160 с.
43. Пирог А. Психологический анализ христианских ценностей // Горизонты образования. - Севастополь, 2003. - №3. - С.84-88.
44. Пінкерс С. Джерела християнської моралі: її метод, зміст та історія. Пер. з фр. / Серве (Теодор) Пінкерс. – К.: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2013. – 606 с.
45. Прот. Огульчанський Б. Словник Нового Завіту (церковнослов'янсько-українські відповідники). / Протоієрей Богдан Огульчанський – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 224 с.
46. Путівник мислі до Бога. Про приведення мистецтв до богослов'я. Бонавентура. – Львів: Видавництво УКУ. 2014. – 170 с.
47. Ранер К. Основание веры. Введение в христианское богословие. – М.: ББИ. - 662 сс
48. Ранні Отці Церкви: Антологія. – Львів: Видавництво УКУ, 2015. – 512 с.
49. Редкліф Т. Быть христианином: в чём тут суть? Пер. с англ. А. Дубініної / Тімоті Редкліф ОР. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА / Інст. реліг. наук св. Ф. Аквінського. – 2015. – 288 с.
50. Релігія в духовному житті Українського народу. - К., 1993.
51. Саган О. Вселенське православ'я. - К.: Світ знань, 2004.
52. Санніков С.В. Огляд історії християнства / Сергій Вікторович Санніков. – К.: Світ знань, 2007. – 720 с.
53. Свенцицкая И. Тайные писания древних христиан. - М., 1981.

- 54.Свободомыслие и атеизм в древности, средние века и в эпоху Возрождения. - М., 1986.
- 55.Семья – сообщество любви. Збірник XII Конгресу Родини. – К.: Дух і літера, 2007. – 430 с.
- 56.Симфония полная “Библия для всех”. - К., 1998.
- 57.Соловій Р. Феномен Виникаючої церкви у контексті теологічних та еклезіологічних трансформацій у сучасному західному протестантизмі / Роман Павлович Соловій. - Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 352 с.
- 58.Соціально зорієнтовані документи Української Греко-Католицької Церкви (1989-2008). – Львів: Видавництво УКУ, 2008. – 711 с.
- 59.Стиліянопулос Т. Новий Завіт: Православний погляд. Писання, передання, герменевтика / Теодор Стиліянопулос. – Львів: Видавництво УКУ. 2005. - 212 с.
- 60.Суттнер Е. К. Українське християнство на початку III-го тисячоліття: Історичний досвід та еклезіологічні перспективи / Ернст Кристофор Суттнер. – Львів: Свічадо, 2001. – 168 с.
- 61.Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга перша. Пер. з англ. / Чарльз Тейлор. – К.: Дух і Літера, 2013. – 664 с.
- 62.Тиллих П.. Мужество быть. – М.: Модерн, 2011. – 240 с.
- 63.Українська церква між Сходом і Заходом. - К., 1996
- 64.Флоренский П. Столп и утверждение истины. (Опыт православной теодиции в двенадцати письмах). — М.: Правда, 1990. — 490 с.
- 65.Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа. – Львів: Видавництво УКУ. 2004. – 440 с.
- 66.Черський Я. Вступ до книг Нового Завіту / Януш Черський. – Львів: Видавництво ЛБА, 1997. – 180 с.
- 67.Черський Я. Методологія досліджень Нового Завіту [пер. з пол. А. Шкраб'юка] / о. Януш (Йоаникій) Черський. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2017. – 208 с.
- 68.Чорноморець Ю. Візантійський неоплатонізм від Діонісія Ареопажита до Геннадія Схоларія / Юрій Чорноморець. – К.: Дух і літера, 2010. – 568 с.
- 69.Шнакенбург Р. Етичне послання Нового Завіту: від Ісуса до ранньої Церкви. Пер. з нім. / Рудольф Шнакенбург. – К.: Дух і літера, 2005. – 340 с.
- 70.Шпідлік Т. Духовність християнського Сходу / Томаш Шпідлік. – Львів: Видавництво ЛБА, 1999. – 496 с.